Valvira
Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

**LAUSUNTO**



485/00.01.00.01/2017

19.4.2017

Lakivaliokunta
Eduskunta

**Kansalaisaloite (KAA 3/2016 vp) eduskunnalle äitiyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi**

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta (Valvira) sekä adoptiolautakunnalta kirjallista asiantuntijalausuntoa kansalaisaloitteesta äitiyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi äitiyslaki. Lisäksi ehdotetaan eräiden äitiyskysymyksiin liittyvien lakien muuttamista.

Valvira ja adoptiolautakunta toteavat yhteisenä näkemyksenään seuraavaa.

Esitettyä äitiyslakia sekä siihen liittyviä lakimuutoksia voidaan pitää kokonaisuudessaan kannatettavina. Lapsen oikeuksien ja tasa-arvoisen vanhemmuuden kannalta on perusteltua, että isyyden lisäksi myös äitiys määriteltäisiin lainsäädännössä.

YK:n lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa lapsia koskevissa toimissa on otettava huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Ehdotetut muutokset edistävät lapsen edun toteutumista erilaisissa perherakenteissa turvaamalla lapsen oikeuden kahteen elatusvelvolliseen vanhempaan ja ovat siksi kannatettavia. Työryhmän esitys siitä, että äitiys voidaan vahvistaa hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella, on lapsen edun näkökulmasta perusteltu. Tällainen menettely korvaisi perheensisäisen adoption. On lapsen edun mukaista, että hänen juridinen suhteensa molempiin vanhempiinsa olisi selvä jo syntymästä lähtien.

Nykytilanteessa perheen sisäinen adoptio on ainoa mahdollinen keino vahvistaa äidin kumppanin vanhemmuus. Perheen sisäinen adoptio on usein työläs ja aikaa vievä prosessi, minkä vuoksi lapsen etu saattaa vaarantua. Perheeseen syntyvän lapsen edun mukaista on, että hänen juridinen asemansa vahvistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Perheen sisäinen adoptio edellyttää adoptioneuvontaa, mikä tarkoittaa käytännössä yhtä tai useampaa tapaamista sosiaalityöntekijän kanssa. Käräjäoikeus voi vahvistaa adoption vasta, kun adoptioneuvontaa on saatu. Lapsen oikeus toiseen vanhempaan toteutuu siis vasta, kun adoptio on vahvistettu.

Adoptioneuvonnan tarkoituksena perheen sisäisessä adoptiossa on ennen kaikkea arvioida lapsen edun toteutumista siitä näkökulmasta, onko adoptionhakijan ja lapsen välille syntynyt lapsen ja vanhemman välinen suhde.

kirjaamo@valvira.fi
Puhelin 0295 209 111
www.valvira.fi

PL 210, 00281 Helsinki
Mannerheimintie 103 b, 00281 Helsinki
Faksi 0295 209 700

Rovaniemen yksikkö
Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi
Faksi 0295 209 704

Jos adoptionhakija on ollut mukana lapsen suunnittelussa ja elämässä alusta alkaen, on luontevaa ajatella, että lapsi- vanhempi suhde alkaa jo syntymästä. Ehdotettu äitiyslaki yksinkertaistaisi ja selkeyttäisi tilanteita, joissa lapsi on hankittu hedelmöityshoitoihin annetun suostumuksen perusteella. Adoptioneuvonnan resurssien käyttö ei ole tarkoituksenmukaista näissä perheissä, joissa lapsella on jo tosiasiallisesti kaksi vanhempaa.

Esitetyssä äitiyslaissa säädetään vieraassa valtiossa tapahtuneen äitiyttä koskevan päätöksen tunnustamisesta. Äitiyttä koskevien kansainvälisyksityisoikeudellisten kysymysten sääntely on perusteltua. Valvira ja adoptiolautakunta kiinnittävät kuitenkin huomiota ehdotetun 45 § :n 3 momentin perusteluihin, jossa todetaan seuraavaa: joissakin tapauksissa ehdotettu säännös voi johtaa siihen, että vakiintunutta äitiyssuhdetta ei voida tunnustaa, vaikka se olisi lapsen edun mukaista. Tällainen äitiyssuhde voidaan viime kädessä vahvistaa adoptiolla.

Suomen lain mukaan sijaissynnytykset on kielletty. Ulkomailla toteutettaviin sijaissynnytysjärjestelyihin liittyy huomattavia riskejä ja epävarmuustekijöitä lapsen edun näkökulmasta eikä adoption vahvistaminen näissä tilanteissa ole lähtökohtaisesti mahdollista. Esimerkiksi jos adoptiosta on annettu tai luvattu antaa korvaus, adoptiota ei lain mukaan voida vahvistaa. Ulkomailla tapahtunut sijaissynnytysjärjestely ei saa olla keino kiertää virallista adoptioprosessia. Lapsen edun vaarantumisen lisäksi mm. lapsen maahanpääsystä ei voida antaa takeita.

Adoptiolautakunnan kokemuksen mukaan kansainvälisten perhesuhteiden lukumäärän jatkuvasti kasvaessa myös kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset ovat kuitenkin kannatettavia. On erityisen tärkeää, että ulkomailla toteutettujen sijaissynnytysten tunnustamiseksi on erilliset säädökset.

Hedelmöityshoidoista annettuun lakiin (1237/2006) ehdotetaan myös muutoksia äitiyslain säätämisen myötä. Hedelmöityshoitolain näkökulmasta naisparien sisällyttäminen parin määritelmään ja siten hedelmöityshoidon kohteeksi, on kannatettava asia. Naisparien aseman vahvistamisen ei kuitenkaan tulisi rajoittaa sukusolujen luovuttajien itsemääräämisoikeutta.

Uuden avioliittolain perusteella myös naisparit voivat solmia avioliiton, mikä tulee huomioida parin määritelmässä.

Sukusolujen luovuttajilla on hedelmöityshoitolain 16 § 2 momentin mukaan mahdollisuus rajoittaa sukusolujensa käyttöä ja tämän rajoitusmahdollisuuden tulisi säilyä. Huomioitava on myös luovutussuostumuksen (17 §) kohta neljä, jossa on mahdollisuus asettaa ehtoja sukusolujen käytölle.

Mahdollisuudella kahteen äitiin on vaikutusta myös munasolunluovuttajien asemaan. Koska siittiöiden luovuttajilla on mahdollisuus tulla isäksi, nousee kysymys siitä, tulisiko yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös munasolunluovuttajilla olla mahdollisuus äitiyden vahvistamiseen. Todellisuudessa tämä lienee harvinainen ilmiö, mutta lain perusteluissa asiaan voisi tarvittaessa ottaa kantaa.

485/00.01.00.01/2017

19.4.2017

Valviralla ja adoptiolautakunnalla ei ole muuta lausuttavaa ehdotetusta äitiyslain sisällöstä.

Ylijohtaja — Marja-Liisa Partanen

Ylitarkastaja — Minna Malviniemi

Adoptiolautakunnan puheenjohtaja,

sosiaalineuvos — Merja Vuori

Adoptiolautakunnan sihteeri,

lakimies — Jonna Salmela

Tiedoksi:

- Valviran johtoryhmä
- Adoptiolautakunta